

Рис.3. Ціннісні мотиваційні тенденції (позитивізм; реалістичність/фантазування) підлітків

Таким чином, регуляція образотворчої діяльності підлітків здійснюється через взаємодію мотиваційних тенденцій активності та ціннісних мотивів. Домінуючими для успішних підлітків є мотиваційні тенденції активності та пролонгованої спрямованості, що орієнтують їх на відстрочене досягнення успіху.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗУ СІМ'Ї У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стасюк Тетяна

студентка 4 курсу соціально-психологічного факультету

Науковий керівник:

старший викладач кафедри

Т.М. Майстренко

Сім'я відіграє важливу роль як інститут соціалізації дитини, задовольняє її потребу у прийнятті, визнанні, захисті, емоційній підтримці та повазі. У сім'ї дитина набуває перший досвід соціальної та емоційної взаємодії з соціальним оточенням.

В. Целуйко вважає, що «сім'я – це мала соціальна група, члени якої пов'язані шлюбними і родинними відносинами, спільністю побуту, взаємною допомогою і моральною відповідальністю» [7, с. 8].

Специфіка співпраці дитини з дорослим полягає, у тому числі, у пізнанні й оцінці інших, а через інших – у самопізнанні та самооцінці. Результатом взаємодії з дорослим є образ себе та іншого, а також образ взаємовідносин, що виникають у процесі комунікації.

Образ сім'ї складається з індивідуальних уявлень дитини про себе та інших членів своєї сім'ї, про ролі, що вони виконують або повинні виконувати, а також ставлень до цих уявлень. Образ сім'ї, як і образ образ «Ми», можуть бути як ідеальними, так і реальними. О. Полтавець вважає, що образ сім'ї у дитини формується у процесі реалізації сім'єю виховної функції, яку вбачаємо основною, і яка виконується у комплексі з іншими важливими функціями сім'ї: емоційною, соціально-побутовою, функцією культурного спілкування тощо [4].

У сучасних дослідженнях поняття «образ сім'ї» і «уявлення про сім'ю» нерідко використовуються як синонімічні, хоча уявлення не розкривають усього багатства образу, відображаючи лише когнітивний його аспект. У такому ключі вивчалися і інтерпретувалися уявлення про сім'ю у роботах Р. Буре, Ю. Галушинського, Л. Грабарівської, А. Красовського, Т. Кузнецової, Є. Маценової, А. Тавіта та ін. А. Рижкова [6] розглядає образ сім'ї у дітей дошкільного віку та їх батьків, роблячи акценти на прікрасності та відмінності цих образів у різних груп сімей. Н. Демидова розглядає механізм формування образу сім'ї та можливості його корекції у процесі взаємодії дитячого садка та сім'ї.

Дошкільний вік – це період, протягом якого відбувається колосальне збагачення і впорядкування тілесного досвіду дитини, оволодіння специфічно людськими формами сприйняття і мислення, бурхливий розвиток мовлення, уяви, формування початків довільної уваги і смислової пам'яті [3].

Провідну роль у становленні образу сім'ї у дітей дошкільного віку відіграють стосунки з батьками, які вводять дитину в розмаїття рольової поведінки, родинних стосунків, домашнього побуту, що призводить до формування позитивного або негативного образу сім'ї.

Для дослідження образу сім'ї у дітей дошкільного віку ми використали методики «Малюнок сім'ї», тест «Сім'я тварин» та методику дослідження когнітивної складової образу сім'ї дітей дошкільного віку (за М. Терещенко).

Дослідження проводилось на базі дитячого садка с. Глибочиця Житомирської області. У дослідженні взяли участь 35 дошкільників (20 дівчаток і 15 хлопчиків віком 5-6 років). Дослідження проводилось у лютому 2016 року, воно проходило у три етапи. На першому (підготовчому) етапі було визначено вибірку учасників дослідження. На цьому ж етапі був підібраний комплекс психодіагностичних методик. На другому (діагностичному) етапі дослідження відбувалася безпосередня реалізація дослідницьких процедур. Третій (аналітико-інтерпретаційний) етап був пов'язаний з

процедурою обробки та аналізу отриманих даних, їх психологічною інтерпретацією та теоретичним узагальненням. У ході дослідження порівнювалися образи сімей у дітей з повних та неповних сімей.

Діти підійшли до дослідження серйозно і намагались давати чіткі відповіді на поставленні запитання та до малювати малюнки.

Дослідження показало, що більшість дітей, які виховуються у повних родин, продемонстрували середній рівень сприятливості сімейної атмосфери. У дошкільників, що виховуються у повних родин, домінує позитивне ставлення до матері, батька та сім'ї. Так, більшість дітей цієї групи малювали себе поряд з обома батьками. Також діти цієї групи мають максимально чіткі уявлення про функції матері та батька.

У дітей, що виховуються у неповних родин, виражене нейтральне та негативне ставлення до сім'ї та батьків. Так, більшість дітей цієї групи малювали себе поряд з мамою або взагалі малювали себе окремо, що свідчить про не сприятливу сімейну атмосферу. Знання дітей щодо функцій батька у сім'ї майже відсутні. Знання дітей щодо функцій мами у сім'ї мають чітко виражений характер порівняно з функціями батька.

Отже, можна зробити висновок, що у дітей дошкільного віку, які виховуються у повних родин образ сім'ї розвивається більш гармонійно, ніж у дітей, що виховуються у неповних родин.

Список використаних джерел

1. Андреева Т. В. Психология семьи : учебное пособие для вузов / Т. В. Андреева. – СПб. : Речь, 2010. – 384.
2. Демидова Н. И. Формирование «образа семьи» у старших дошкольников : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Н. И. Демидова. – М., 2003. – 186 с.
3. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік. / В. О. Крамченкова. – Х. : Вид-во «Ранок», 2013. – 192 с.
4. Полтавець О. В. Особливості образу сім'ї у дітей з неповних сімей в сучасних умовах / О. В. Полтавець // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2011. – Вип. 38. – С. 160–169.
5. Терещенко М. В. Дослідження емоційної складової образу сім'ї дошкільників / М. В. Терещенко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Т. XII. Психологія творчості. – Випуск 15. – Ч. II. – К. : Видавництво «Фенікс», 2012. – С. 282–291.
6. Рыжкова А. В. «Образ семьи» у детей дошкольного возраста и их родителей : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.13 «Психология развития, акмеология» / А. В. Рыжкова. – СПб., 2009. – 23 с.
7. Целуйко В. М. Психология современной семьи / В. М. Целуйко. – М. : Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 2004. – 288 с.